

Eigenerfden te Visvliet omstreeks 1650

door
R.H. Alma

In de Collectie van notaris Mr. C. de Ranitz, die berust op het Rijksarchief te Groningen, bevindt zich onder inventarisnummer 75 een aantal stukken dat betrekking heeft op de collatie te Visvliet. Het zijn processtukken en nadere documentatie over de vraag wie het recht had de predikant van dat kerspel te benoemen.

Onder deze stukken bevindt zich een lijst met 25 landbouwers te Visvliet met de namen van de eigenaars van hun landen. De lijst is niet gedateerd, evenmin als de andere processtukken in de bundel. Op één van de andere processtukken is later met potlood in vier cirkeltjes de datering van maart 1649 aangebracht als volgt:

AN	16
NO	49

MA	ME
ENT	ERT

Wat de reden is van de vermelding van een datering op zo vreemde wijze, is onduidelijk, maar vergelijking van de namen van de genoemde landbouwers met andere bronnen leert dat ook de lijst met landbouwers uit die tijd afkomstig kan zijn. De meeste namen komen rond dat jaar voor als comparanten op de landdag voor Visvliet, hetgeen er op wijst dat het hier niet zozeer gaat om een lijst van alle 'huysluyden', als wel om een opsomming van alle eigenerfden, die dus tenminste 30 grazen — of pondematen zoals dat in Visvliet heette — land bezitten. Van twee landbouwers in de lijst wordt nadrukkelijk vermeld dat zij ongeveer 28 pondematen bezitten en dus vlak tegen die grens aan zitten. Het aantal eigenerfden van 25 komt ook aardig overeen met het aantal gebruikers dat volgens het verpondingsregister van 1630 30 of meer pondematen gebruikte¹.

Voor de Reformatie was al het land in het kerspel Visvliet in handen van één eigenaar: Gerkesklooster in Friesland. Toen dit klooster werd opgeheven, kwamen zijn goederen aan de Staten van Friesland. Anders dan de Groninger Staten, hebben de Friese Staten de voormalige kloostergoederen niet in eigen beheer gehouden. Na een aantal kleine verkopen werd in 1637 en 1638 al het resterende land te Visvliet aan particulieren verkocht. Ook de heerlijkheid of erfgrietenij werd verkocht. Deze kwam uiteindelijk in handen van Rudolf Wilhelm van In- en Kniphuisen, heer van Lutsborg, die meende dat tot de heerlijkheid ook het collatierecht van de kerk behoorde. Dit werd betwist door de kopers die in 1637 en 1638 de overige landerijen gekocht hadden. Op 11 maart 1650, een drietal jaren na de dood van de vorige predikant, werd *Ds. Johannes Calmes* als nieuwe predikant beroepen. De reden van deze lange vacatie was de onenigheid over de vraag wie het recht had de nieuwe predikant te kiezen. In dit licht moeten we ook het onderstaande lijstje van eigenerfden zien: het is rond 1650 opgemaakt om uit te maken welke personen aanspraak konden maken op het collatierecht van de kerk te Visvliet. De kopers van de landerijen in 1637 en 1638 zijn niet bekend, maar de meesten van hen zullen wel overeenkomen met de landeigenaars in onderstaande lijst. De collatie werd overigens uiteindelijk aan de eigenerfden toegewezen².

¹Statenarchief 2136.

²W.J. Formsma, 'De Heerlijkheid Visvliet', in: H. Kuipers, H. Offeringa en W.J. Formsma, *De Heerlijkheid Visvliet* (Zwolle 1979) 17 en 20.

Hieronder volgt integraal de bedoelde lijst, met in de noten de vermeldingen van de betreffende personen als landdagcomparant voor Visvliet en als landgebruiker aldaar in het verpondingsregister van 1630.

Namen van die huijsluijden van Vissfliet ende Eijgenaers van die Landen

Tonnis Jackops, selfs Eijgenaer³.

Sippe Wijegers, selfs Eijgenaer⁴.

Cornelijs Gerrijts, selfs eijgenaer.

Eebell Jackobs, Ommelanden eijgenaers.

Johannes Cornelijs, *Rosema* eijgenaer.

Jan Dirckx Boeles eijgenaer en *Scheltinga*⁵.

Dirck Jurijens, selfs eijgenaer⁶.

Sijmen Gerbrandts, *Julsijnga* frow eijgenaer.

Claes Jansen, selfs eijgenaer.

Koene Koenes, selfs eijgenaer, ongeveer 28 pondematen.

Hessel Clasens wedewe, selfs eijgenaersche, gelijk groet⁷.

Claes Jeroens wedewe⁸, selfs eijgenaersche.

*Tonnis Jansen*⁹, *Boeles* en *Scheltinga* eijgenaers. (in de marge, bij *Tonnis Jansen*: doch egenarfde wegen butten landen)

*Eecke Jelles*¹⁰, *Ludtsborch* eijgenaer¹¹.

Jan Meijts, *Boeles* eijgenaer.

Willem Jarges, selfs eijgenaer¹².

Joncker Harckema eijgenarfde wegen buijten landen¹³.

*Peeter Jackops*¹⁴, frow *Koenders* eijgenaersche¹⁵.

Hijnderick Schultes, selfs eijgenaer¹⁶.

³ *Tonnis Jacobs*, landdagcomparant 1641–1648, 1650–1653, 1655–1657, 1659, 1661, 1663 en 1665. In 1630 gebruikte hij $43\frac{1}{3}$ pondematen land.

⁴ In 1630 gebruikte *Syppe Wiggers* 46 pondematen land.

⁵ In 1630 gebruikte 'de heer *Boelens*' 3 pondematen land.

⁶ *Dirck Jurjens*, landdagcomparant 1639–1645, 1647, 1648, 1650, en 1654.

⁷ *Hessel Clasen*, landdagcomparant 1641–1643. In 1630 gebruikte *Hessel Claesen* $42\frac{3}{4}$ pondematen land.

⁸ In 1630 gebruikte *Claes Jorens* $59\frac{1}{2}$ pondematen land. *Claes Jeroens* zal wel een zoon zijn geweest van *Jeroen Joosten*, die zich in Visvliet vestigde, na in 1587 te Berlikum een doodslag te hebben gepleegd en daarom uit Friesland was verbannen. Zie: *Formsma*, 'De Heerlijkheid Visvliet', 17.

⁹ *Tonnis Jansen (Brands)*, landdagcomparant 1632, 1653 en 1654. In 1630 gebruikte *Tonnis Jansen* 60 pondematen land.

¹⁰ *Ee(w)ke Jelles (Harckema)*, landdagcomparant 1640–1645. In 1630 gebruikte *Icke Jelles Harckema* 35 pondematen land.

¹¹ *Rudolph Willem van In- en Kniphuisen*, heer van Lutsborg, landdagcomparant 1647–1650, 1652, 1654–1659 en 1661.

¹² *Willem Jarchs*, landdagcomparant 1641–1644, 1647, 1650, 1651 en 1653.

¹³ *Jr. Aulus (van) Harckema*, landdagcomparant 1620, 1622, 1628 en 1631.

¹⁴ *Peter Jacobs*, landdagcomparant 1642 en 1644.

¹⁵ *Albert Coenders*, landdagcomparant 1643.

¹⁶ *Hindrick Schultens*, landdagcomparant 1644–1648, 1650–1659, 1661, 1663, 1665 en 1666.

Florijs Pouwels, selfs eijgenaer¹⁷.

Hijnderijck Louwerens, dockter *Swart* eijgenaer.

*Gerrijt Eewerts*¹⁸, *Hijnrijckes Conradij* eijgenaer. (in margine, met potlood: *Heinsius*¹⁹)

Sijbrandt Jansen, selfs eijgenaer²⁰.

Beene Jansen, selfs eijgenaer²¹.

Luije Allerds, selfs eijgenaer²².

Geert Clasen frow fan *Jackop Edsert Clandt* egenaar.

(met 18^e-eeuwse hand staat onderaan nog: Ego - 3)

---

¹⁷ *Floris Pouwels*, landdagcomparant 1644-1648 en 1650.

¹⁸ *Gerrit Everts*, landdagcomparant 1654-1658.

¹⁹ *Syndicus Jodocus Heinsius*, landdagcomparant 1647-1650.

²⁰ *Sybrant Jansen*, landdagcomparant 1644, 1647, 1648 en 1654-1656.

²¹ *Bene Jansen*, landdagcomparant 1639, 1640, 1642-1648, 1650, 1651 en 1653-1656. In 1630 gebruikte *Bene Jansen* 49 pondematen land.

²² *Lue Allerts*, landdagcomparant 1639, 1642-1645, 1647, 1648, 1650, 1651, 1653-1659. In 1630 gebruikte *Lue Alberts* 46 pondematen land.